

2017. gada 26. maijs

ĀIPL nostāja makroekonomiskās politikas jautājumos

Vezums sakustējies, bet darāmā vēl daudz

2015. gadā Latvijas ekonomikas izaugsmes temps bija 2.7%, bet 2016. gadā – tikai 2%. Šāds attīstības temps ir neapmierinošs un tas neatbilst iedzīvotāju gaidām pēc jūtama dzīves līmeņa pieauguma, tuvojoties Rietumeiropas valstu labklājības līmenim. Joprojām galvenais izaugsmes virzītājs ir mājsaimniecību patēriņš, kas pērn palielinājās par 3.5%. Lai arī budžeta ieņēmumu pieaugums ir ļāvis kāpināt valdības tēriņus, **investīciju līmenis ir kritiski zems. Tas pērn saruka par 11.7% un veidoja 18.3% no IKP, kas ir zemākais līmenis pēdējo 18 gadu laikā.**

Labvēlīgāka globālā konjunktūra un pieaugoša ES finansējuma ieplūde nodrošinās to, ka **tuvāko divu trīs gadu laikā Latvijas ekonomikas izaugsme paātrināsies.** Tas uzlabos investīciju aktivitāti, eksportu un veicinās patēriņu, veidojot atbilstošus apstākļus reformu īstenošanai. Tas **stiprinās ilgtermiņa izaugsmes potenciālu, un ļaus sasniegt valdības noteikto 5% izaugsmes mērķi. Prognozējama vide sniegs iespējas piesaistīt jaunus ārvalstu, tai skaitā, atbalstīs esošos investorus.** Tas ir īpaši svarīgi ģeopolitiskā saspīlējuma apstākļos, kad investoru aktivitāte ir piesardzīga, bet to klātbūtne ir nozīmīgs drošības faktors. ĀIPL atzinīgi novērtē pēdējā gada laikā valdības iesāktās reformas un sadarbību akūtu jautājumu risināšanā, vienlaikus aicinot valdību uz izlēmīgāku rīcību kritiskajās jomās:

Nodokļu reforma: ĀIPL uzskata, ka pieteiktās nodokļu reformas uzstādījums ir pareizs un nepieciešams, un ļaus stiprināt tautsaimniecības konkurētspēju. Pārveides iznākumam ir jābūt vienkāršākam, caurskatāmam un efektīvākam nodokļu sistēmai. Pieteiktais izstrādes termiņš ir ļoti ambiciozs, un pārmaiņu mērogs ir apjomīgs. Lai sasniegtu vēlamu rezultātu, izstrādei un ieviešanai ir jābūt pārdomātai; ņemot vērā iesaistīto pušu iebildumus un ierosinājumus. **ĀIPL rekomendē nodokļu reformu sākt ar 2019. gadu. Tajā pašā laikā ir jāturpina darbs pie esošo valsts pārvaldes funkciju apjoma un izdevumu pārskatīšanas.**

Rūpniecība un eksports: Pēckrīzes periodā uzsāktā politika, kas mērķēta uz rūpniecības un eksporta attīstību, ir bijusi pareiza. Tādēļ ĀIPL aicina turpināt iesāktās iniciatīvas ilgtspējīgas enerģētiskās politikas veidošanā, kas ļautu uzņēmējiem stiprināt savu konkurētspēju. Ņemot vērā globālās un reģionālās konjunktūras izmaiņas, **svarīgi ir saglabāt un vairogt atbalstu Latvijas eksporta attīstībai, jo īpaši jaunu tirgu apguvē. Tas ir īpaši svarīgi, veicot izmaiņas nodokļu sistēmā, kas nodrošinātu stimulu attīstības noturībai.**

Izglītība: ĀIPL atzinīgi novērtē iesāktās reformas izglītības nozarē. Tomēr, **ņemot vērā pastāvošos izaicinājumus, reformu tempam ir izšķiroša nozīme.** Izglītības

sistēmas kvalitāte ir katras valsts ekonomikas un visas sabiedrības potenciāla stūrakmens. Tādēļ rosinām izlēmīgāk un straujāk veikt izglītības sistēmas reorganizāciju, it īpaši arodizglītības un augstākās izglītības jomās.

Investīciju politika: ES fondi ir stabilitātes, bet reizē arī paviršas ekonomiskās politikas iespēja. To ietilpība var radīt greizu priekšstatu par tendencēm ekonomikā, raisīt pašapmierinātību un mazināt apņēmību turpināt pārmaiņas. Tādēļ, **ņemot vērā ES fondu nozīmi un neskaidrību par to pieejamību pēc 2020. gada, nepieciešams savlaicīgi izstrādāt rīcības plānus, kas ļaus veiksmīgāk pielāgoties jaunajiem apstākļiem.** Tāredzīga rīcība iekļautu atbalstu aktīvākai kapitāla tirgus attīstībai. Tādēļ ir nepieciešams virzīties uz akciju tirgus, riska kapitāla un citu finanšu instrumentu attīstību, kuru veiksmīga darbība mazinās ES fondu iespējamo samazinājuma ietekmi. Tāpat jāstrādā, lai uzlabotu Latvijas kā investīciju galamērķa pievilcīgumu. **Viens no nozīmīgākajiem riskiem ĀIPL ieskatā ir izteikti vērojamā stagnācija resursu novirzīšanai izpētei un attīstībai.** 2015. gadā atvēlētie līdzekļi izpētei un attīstībai bija vien 0.6% no IKP, kaut arī valsts noteiktais mērķis ir 1.5%. Aicinām lielāku uzmanību pievērst nosacījumu un instrumentu izstrādei.

Demogrāfija: Iedzīvotāju skaita sarukums un novecošana ir viens no smagākajiem un akūtākajiem Latvijas izaicinājumiem. 2009. gadā iedzīvotāji darbspējas vecumā bija 65.2%, bet pensijas vecuma cilvēki – 20.7%. 2016. gadā darbspējīgo iedzīvotāju īpatsvars ir sarucis līdz 61.5%, bet pensijas vecuma cilvēku skaits pieaudzis līdz 23.2%. Šī tendence tuvākajos gados turpināsies, palielinot spiedienu gan darba tirgu, valsts budžetu un sociālās apdrošināšanas sistēmu. ĀIPL atzinīgi novērtē veiktās iniciatīvas dzimstības veicināšanā, nabadzības riska ģimenēm ar bērniem mazināšanai, kā arī emigrācijas ierobežošanā. Tomēr, lai panāktu tendences lūzumu, atbalsts ģimenēm un citiem demogrāfijas veicināšanas pasākumiem ir jāturpina palielināt. **Šiem jautājumiem arī turpmāk ir jābūt starp galvenajām valdības prioritātēm.**

Darba tirgus: Bezdarba līmenis aizvien pārsniedz ES valstu vidējo rādītāju un ir augstākais Baltijā. Pērnā gada beigās darba meklējumos bija 91 000 iedzīvotāju, no kuriem ilgstoši to dara 39 500. Turklāt bezdarbs saglabā izteiktas reģionālās atšķirības. **Īpaša uzmanība jāpievērš ilgstošo bezdarbnieku atgriešanai darba tirgū.** Ņemot vērā demogrāfiskās tendences, nepieciešams veicināt vecāka gadu gājuma darbinieku noturēšanu darbā, kā arī citu darbspējīgo, bet pagaidām ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju iesaistīšana darba tirgū. Darbaspēka ierobežojumi tuvākajā laikā var kļūt par nopietnu izaugsmes šķērslī.

Administratīvā reforma: Administratīvās reformas īstenošana ir ļoti svarīga reģionu attīstībai. Tai ir jābūt ambiciozai, ar skatu nākotnē un skaidru mērķi uzlabot ekonomiskos apstākļus reģionu iedzīvotājiem. Ierobežoto resursu dēļ ĀIPL ieskatā lielāka cilvēkresursu, finanšu resursu, gan arī administratīvo resursu koncentrācija uzlabos reģionu attīstības iespējas un ļaus apturēt iedzīvotāju skaita mazināšanos. Tajā pašā laikā ir jābūt mehānismiem, kas iedzīvotājiem palīdzētu pielāgoties pārmaiņām. Ar investīcijas politikas palīdzību jānodrošina vienlīdzīgi apstākļi, tirgus un valdības pieļauto kļūdu labošanai; jāoptimizē izglītības sistēma, samazinot infrastruktūras vienību skaitu, uzlabojot kvalitāti un ieviešot tādas finansēšanas mehānismus, kas veicina inovācijas.

Ēnu ekonomika: Neskatoties uz pozitīvo tendenci un panākumiem tās mazināšanā, ēnu ekonomikas īpatsvars joprojām ir augstākais Baltijā. Tas turpina uzturēt nevienlīdzīgus konkurences apstākļus, palielina nevienlīdzību sabiedrībā, mazina investīciju plūsmas un apgrūtina godīgu uzņēmēju izaugsmi. Tādēļ efektīva ēnu ekonomikas mazināšana, jo īpaši izvairīšanās no nodokļu nomaksas apkarošana, ir kritisks faktors Latvijas turpmākajai attīstībai. Šajā kontekstā **nozīmīgs instruments ēnu ekonomikas iegrožošanai un valsts iestāžu efektivitātes veicināšanai ir aktīvāka virzība uz e-pakalpojumu attīstību un plašāku izmantošanu.**

Ekonomisko nosacījumu stiprināšana paātrinās Latvijas tuvināšanos ES dzīves kvalitātes standartiem, kas savukārt uzlabos noskaņojumu sabiedrībā, mazinās populisma pievilcību, kā arī emigrāciju. Tādēļ valdības spēja tuvāko gadu laikā nonākt līdz rezultātiem reformās ir ļoti nozīmīga Latvijas nākotnei. **Latvijai ir jāklūst par uzņēmējdarbībai pievilcīgu vidi un reģiona investīciju galamērķi ar stabilu izaugsmes potenciālu.**